

# סמינר בינלאומי בירושלים, לעובדים עם נוער בסיכון

ד"ר עמנואל גרופר \*

ביוזמתם המשותפת של אגף הפנימיות במינהל לחינוך התיישבותי ועליית הנוער ותחום קידום נוער במינהל חברה ונוער במשרד החינוך, תוך שיתוף פעולה נרחב עם גופים ציבוריים ועמותות שעוסקות בתחום הנוער בסיכון, התקיים סמינר בינלאומי, איכותי ורב משתתפים, בתחילת חודש אוקטובר בבית הארחה ע"ש לואיז ווטרמן-וייז בירושלים. הסמינר נערך כחסותו של (International Association of Social Educators) A.I.E.J.I, שהוא הארגון הבינלאומי לעובדים חינוכיים-סוציאליים. ישראל מיוצגת בארגון זה באמצעות עמותת "אפשר", שגם לקחה על עצמה את האחריות לשמש כמזכירות הסמינר. נציג ישראל בהנהלת הארגון הוא ד"ר עמנואל גרופר, ראש המסלול לטיפול וקידום נוער במכללת בית ברל, שגם שימש כיו"ר הוועדה המארגנת של הסמינר. שותף בכיר לארגון הסמינר, ולו חלק נכבד בהצלחתו, הינו חיים להב, ראש תחום קידום נוער במינהל חברה ונוער במשרד החינוך, אשר שימש כמשנה ליו"ר הוועדה המארגנת של מפעל בינלאומי חשוב זה. שאר הגורמים שהיו שותפים בארגון הסמינר הם: "אשלים" – עמותה לפיתוח שירותים לילדים בסיכון ומשפחותיהם, מכון ברוקדייל, עמותת "עלם", המפעל להכשרת ילדי ישראל, החטיבה לנוער וצעירים בעיריית ירושלים, עמותת "ידידי בית חם" ואוניברסיטת בר-אילן. הנושא שנבחר כבסיס לדיונים בסמינר זה היה רלוונטי במיוחד:

להיות מתבגר בחברת מהגרים, התמודדות עם תופעות של ניכור: אתגרים וסיכונים לעובדי נוער ולמתבגרים עצמם.

**Multi-Cultural Societies and their Alienating effect on Adolescents:**

**Risks and Challenges for Social-Educator and Youth**

המטרה היתה לקיים מפגש מקצועי אינטנסיבי בהשתתפות מיטב המומחים מן הארץ ומן העולם, אשר ישאר בכל זאת אינטימי דיו כדי לאפשר אינטראקציה משמעותית בין אנשי המקצוע.

התכנון המקורי היה להפגיש כ – 50 אנשי מקצוע מחו"ל עם כ – 100 עמיתים ועובדי נוער בכירים ישראלים שפועלים בשירותים שונים: בפנימיות ובקהילות. לאור לחץ הפונים נאלצו המארגנים

---

\* מנהל האגף לחינוך והדרכה בפנימיות במינהל לחינוך התיישבותי ועליית הנוער, וראש המסלול לטיפול וקידום נוער במכללת "בית ברל"

להרחיב את ההיקף ולאפשר ל – 170 עובדים חינוכיים-סוציאליים מן הארץ להשתתף בסמינר יחד עם 50 אורחים מ – 13 מדינות שונות. בנוסף לכך, השתתפו גם שלושה עובדי נוער מהרשות הפלסטינאית בשכם, והם הוסיפו למפגש זה היבט חדש ומבטיח לגבי העתיד. בסה"כ לקחו חלק בסמינר זה כ – 220 איש. מבחינת הנושאים, התמקדו הדיונים בתחומים הבאים:

1. המעבר הבין-תרבותי ומשמעויותיו הפדגוגיות. סוגיה זו נדונה בפנל בהנחייתה של פרופ' רבקה אייזקוביץ מאוניברסיטת חיפה בו לקחו חלק ד"ר אילן שמש וד"ר ריטה סבר מישראל, יחד עם David Dupied מנכ"ל רשת מעונות פנימייתיים בחבל ברטאין בצרפת, J.M. Roctshlshigh מנהל מוסדות ילדים בלוזן בשווייץ.

מתברר, שלצד השוני במציאות החברתית והתרבותית, הרי שקיים דמיון לא מועט בהתייחסות של המחנכים ואנשי המקצוע השונים בטיפולם בבעיות ובקשיים הנובעים משוני וממעבר בין-תרבותי. נדונה שאלת האיזון הדרוש בין הצורך בשינוי מטעם המהגר לבין פתיחות וסובלנות מצד הקולטים והבנת העובדה שקיים קצב אישי ושונה של כל ילד בדרך להסתגלות תרבותית, כאקסיומה בסיסית למחנכים, מאידך.

2. בפנל נוסף, בהנחיית חיים להב, ראש תחום קידום נוער במינהל חברה ונוער במשרד החינוך, נדונו סוגיות הקשורות בתפקודם הפרופסיונלי של עובדים המטפלים בנוער בסיכון.

Leonor Ronda, מרצה בכירה במכללה להכשרת עובדי נוער בטורינו, איטליה, הציגה סוגיות עקרוניות בעניין האתיקה המקצועית לעובדים חינוכיים-סוציאליים. על נושא זה, מנקודת ראות בלגית, דיבר Jacques Leblanc, נשיא אירגון GEERES. ד"ר מרדכי אריאלי, מבית הספר לחינוך באוניברסיטת תל אביב, סקר סיכומי מחקר על תפקודם של עובדי נוער עם חניכיהם, המציג את הטיפול בהם והפעלת לחץ עליהם כפונקציות נוגדות. שני מרצים ממכללות להכשרת עובדי נוער: Monique Eckmann, מג'נבה, ו- Emmanuel Jovelin מליל, צרפת, סקרו עבודות המציגות היבטים שונים בתהליך החיברות המקצועי של עובדים חינוכיים-סוציאליים בתהליכי הכשרה לתפקידם הפרופסיונלי.

4. פנל אחר, בהנחיית פאולה קאהן-סטרבצ'ינסקי ממכון ברוקדייל, הוקדש להצגת מחקרים עדכניים בתחום עבודה חינוכית-טיפולית עם נוער ולניתוח "סיפורי הצלחה". ד"ר שלמה רומי ויחזקאל כהן, ממכללת בית ברל הציגו עבודה מרתקת על מסעות הישרדות לבני נוער מנותק בישראל. ד"ר מרטין מיטשל, מנכ"ל מוסדות Starr Commonwealth בארה"ב,

הציג עקרונות להצלחה של בוגרי פנימיות באמצעות הבטחת "רשת ביטחון" לבוגרים בשלב המעבר לחיים העצמאיים.

ד"ר שלום שמאי מהמינהל לחינוך התיישבותי ועליית הנוער הציג סיכומי מחקר על קליטת נוער עולה מבריה"מ לשעבר בקיבוצים, וברוך מישקובסקי, מהחטיבה לנוער וצעירים בעיריית ירושלים, הדהים את הקהל בדיווחו על טיפול בנוער מנותק בקהילה החרדית.

המפגש הבלתי אמצעי והחלפת הדעות הנרחבת יותר התקיימו במסגרת הדיונים בקבוצות קטנות. במפגשים אלה ניתנה אפשרות לחברים רבים, מן הארץ ומח"ל, להציג פרויקטים חדשניים בתחום הטיפול בנוער בסיכון.

מישראל הוצג מגוון רחב של תוכניות מרתקות וחדשניות כגון: קפה טיפולי, ניידות לילדי הלילה, תוכניות לטיפול מנהיגות בקרב נוער בסיכון בפנימייה. יישומי שיטות לחימה קלאסיות, דוגמת ג'ודו, לריסון ולמניעת אלימות הוצגו ע"י ד"ר ישראל קים ממכללת בית ברל, יחד עם ירון בנימיני.

מהעולם הרחב הוצגו יוזמות מעניינות בתחום הטיפול באלימות, על ידי Vaughan Bauwie מאוסטרליה. שיטות התערבות ייחודיות בקרב נוער הוצגו על ידי עמיתים מצרפת, בלגיה, שווייץ, ספרד ולוקסמבורג. וכן נדונו בהרחבה דוגמאות להתמודדות עם בעיית הסמים, בדנמרק, בישראל ובמדינות אחרות.

בנוסף לסדנאות אלה, הוקדש זמן לסדנאות בקבוצות קטנות, במספר תוכניות חדשניות לנוער

מנותק ברחבי העיר ירושלים: פנימיות טיפוליות, מועדון "בית חם", אתנחתא, בית קפה טיפולי, מועדון עולים ועוד. כל המשתתפים ובעיקר האורחים מחו"ל הביעו התפעלות מרובה מעושר העשייה המקצועית אשר הוצג בפניהם.

שתי הרצאות אורח היו בכנס, אחת בתחילה ואחת בסיום. בפתיחה הוזמן ד"ר יוסי הראל מאוניברסיטת בר אילן להציג סיכומי מחקר רב-לאומי על גורמי התנהגויות סיכון בקרב בני נוער. הממצא העיקרי בנוגע לנוער בישראל מתבטא בשני ממדים: בצד החיובי, הנוער בישראל בולט לטובה בתחושתו האופטימית לגבי חייו, בקשר הטוב עם הורים ומורים. בצד השלילי, הוא בולט לרעה בתחושת העוינות שהוא חש כלפי בית הספר ובריבוי מקרי האלימות שאליהם הוא נחשף.

הרצאת הסיכום נישאה על ידי פרופ' Larry Brendtro מאוניברסיטת אוגוסטנה בדרום דקוטה בארה"ב. ברנדטרו פיתח יחד עם מספר עמיתים מערך של סדנאות, המפורסמות בעולם כולו והידועות כ- Black Hills Skminan. בסדנאות אלו נדונה התיאוריה שהוצגה בדבריו אודות אימוץ רעיונות מתחום המבנה החברתי השבטי, והדיאלוג הפתוח והאמפתי לשיקום ולהעצמה של בני נוער שנקלעו למצבים של ניכור. גישה זו, המוצגת על ידו ב"מעגל האומץ"

(Circl of Courage), מבוססת על פעולה משולבת בו זמנית בארבעה מישורים: 1.

Generosity 4 Independence 3 Mastery 2 Belonging

כל אלה אמורים לגרום להעצמה של בני נוער מנותקים ולהביאם לידי מצב של השלמה והתפייסות עם החברה RESILIENCE, כתנאי להשתלבות קונסרוקטיבית בתוכה.

המסקנה העולה ממפגשים מגוונים אלה היא כי רמת המקצוענות של העוסקים בתחום נמצאת בעלייה מתמדת. מגוון הפרויקטים, מקוריותם ואיכותם היו מרשימים ביותר. עם זאת, גם רמת הבעייתיות וחריפות הקשיים נמצאים בקו מתמיד של עלייה. השאלה מי משיג בתחרות מטורפת זו, בין עומס הבעיות והקשיים של בני נוער לבין מגוון הפרויקטים והרעיונות החדשים לפתרונות, קשה להשיב על כך באופן ברור וחד משמעי.

במסגרת הפעילות החברתית, הוזמנו משתתפי הסמינר לקבלת פנים חגיגית על ידי ראש עיריית ירושלים, מר אהוד אולמרט בבניין העירייה החדש בכיכר ספרא המרשים. כמו כן התקיים ערב ובו מופעים אמנותיים מרהיבים של חניכי פנימיות המינהל לחינוך התיישבותי ועליית הנוער. המשתתפים קיימו סיור מודרך ב"יד ושם" והתעכבו במיוחד ליד האנדרטה לזכרו של יאנוש קורצ'אק.

סמינר בינלאומי זה הציב לעצמו מספר מטרות:

- \* החלפת דעות והעשרת אנשי המקצוע הפועלים בשירותים השונים בארץ במידע והזנה הדדית.
- \* חשיפת אנשי המקצוע הישראליים לאנשי מקצוע בכירים ממדינות שונות והעשרה הדדית של כל הצדדים במפגש זה.
- \* הצבת ישראל על המפה העולמית במקום הראוי לה בתחום הפעילות של חינוך וטיפול בבני נוער בסיכון. זאת באמצעות הבאת כל ראשי הארגון הבינלאומי לעובדים סוציאליים AIEJI לישראל, והשתתפותם הפעילה בסמינר זה.
- \* הגברת שיתוף הפעולה בין הגורמים והשירותים השונים הפועלים בתחום זה בישראל.
- \* תרומה לתחילתו של שיתוף פעולה מקצועי בתחומים אלה גם עם עמיתינו מן הרשות הפלסטינית.

מן המשוב החיובי ביותר שמגיע אל המארגנים מאז תום האירוע, ניתן לקבוע שמטרות אלה הושגו במלואן. המשתתפים כולם מסכמים סמינר מקצועי זה כאחד הטובים והמוצלחים שהשתתפו בו אי פעם. גם לפי הקריטריונים האחרים שהוצגו לעיל, רמת שביעות הרצון היא גבוהה ביותר. אם היה צורך בהוכחה נוספת, הרי ניתן בסמינר זה ביטוי הן לעוצמה המקצועית שפותחה בישראל והן למכפלת הכוח והעוצמה שניתן לגייס כאשר מצליחים להגיע לשיתוף פעולה בין-ארגוני אמיתי וכן.